

Nr 13.

Utlåtande i anledning av väckt motion angående lagstiftning till förhindrande av att kommuner förpliktas att uthyra offentliga samlingslokaler till nazistiska sammanslutningar.

I en inom andra kammaren väckt och till lagutskott hänvisad motion, nr 45, har herr *Adolfsson m. fl.* yrkat, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsammaste möjliga förslag till riksdagen om sådan ändrad lagstiftning att kommunen icke kan förpliktas att uthyra offentliga samlingslokaler till nazistiska sammanslutningar».

I fråga om de skäl, som motionärerna anfört till stöd för sitt yrkande, får utskottet hänvisa till motionen.

Kommunala samlingslokaler ha stundom tillkommit med hjälp av statsbidrag. Ha de statliga medlen tillskjutits jämligt kungörelsen den 11 december 1942 (nr 913) om bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler, äger statens nämnd för samlingslokaler fastställa reglemente, som den bidragstagande kommunen är skyldig efterkomma vid förvaltning av lokalen. Enligt det normalreglemente, som nämnden utarbetat, gäller i fråga om rätten att förhyra sådan lokal ingen som helst inskränkning med hänsyn till den förhyrande organisationens politiska färg. Det sagda äger tillämpning även å bolag, förening eller stiftelse tillhörig allmän samlingslokal, till vilken beviljats lån av statsmedel.

Beträffande uthyrning av kommunal lokal, för vilken icke erhållits bidrag av statsmedel, finnas icke några allmänna regler.

Avgörandet av fråga om uthyrande av kommunal samlingslokal ankommer på vederbörande kommunala myndighet. Över dess beslut kan emellertid, då annat icke är särskilt stadgat, anföras besvär på någon av de grunder, som angivas i kommunalförfattningarna. Bland de grunder, som torde vara av särskild betydelse i ärenden rörande uthyrande av kommunal samlingslokal, kan nämnas den, att den kommunala myndighetens beslut överskrider myndighetens befogenhet. Innebörden av nämnda besvärsgrund såvitt angår beslut om uthyrande av kommunal samlingslokal framgår av regeringsrättens praxis (se t. ex. RÅ 1942 S 408, 1944 S 407 och 408, 1946 E 78 samt 1947 S 225). Sammanfattningsvis kan sägas, att om kommun plägar upplåta bestämd lokal till politiska sammankomster, vägran att uthyra lokalen till viss sammanslutning innebär ett överskridande av den kommunala myndighetens befogenhet, såvida beslutet huvudsakligen grundats på hänsyn till den politiska uppfattning, sammanslutningen företräder.

I det av 1937 års utredning angående allmänna samlingslokaler den 8 november 1939 avgivna betänkandet med utredning och förslag rörande tillgodoseendet av behovet av allmänna samlingslokaler (SOU 1939:30) anföres beträffande dispositionen av kommunala lokaler bland annat följande:

De kommunala lokalerna torde redan nu i stor utsträckning upplåtas till sådant föreningsliv och sådana offentliga sammanträden, för vilka de lämpa sig. Bestämmanderätten över i vilken utsträckning och på vilket sätt detta skall ske är nu förbehållet de kommunala myndigheterna. Kommittén har den uppfattningen, att denna kommunernas självbestämmanderätt alljämt bör bibehållas. Det är givetvis av största betydelse att denna utövas såväl med beaktande av de lokalmöjligheter vilka i övrigt finnas på orten, som med iakttagande av en fullt opartisk prövning. De politiska föreningarna, oavsett vilken meningsriktning de företräda, böra vara berättigade till samma hänsynstagande från myndigheterna som andra organisationer. När det gäller med kommunens medel uppförda lokaler, ha dessa tillkommit med tillhjälp av samtliga skattebetalare inom kommunen. Att vägra upplåtelse till vissa grupper av kommunens invånare synes därför vara att träda medborgarnas befogade anspråk för nära. Är det fråga om kommunala lokaler, till vilka även staten bidragit med medel, synes förfaringssättet att utestänga vissa organisationer ännu mindre förenligt med befolkningens rimliga krav.

I utskottets utlåtande nr 20 till 1947 års riksdag har utskottet redogjort för den ståndpunkt, som i förevarande fråga intagits av *statens nämnd för samlingslokaler* vid behandling av ärenden, som nämnden haft att avgöra. Utskottet får hänvisa till denna framställning.

I anledning av en inom andra kammaren vid 1947 års riksdag väckt motion nr 54 av herr Adolfsson m. fl. angående provisoriska lagstiftningsåtgärder till förhindrande av att nazistiska organisationer medgivnas hyra samlingslokaler, som ägas av det allmänna, hemställde utskottet i sitt nämnda utlåtande nr 20, att motionen icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd. Riksdagen biföll utskottets hemställan.

I utlåtandet uttalade utskottet bland annat följande:

Statens nämnd för samlingslokaler har vid fastställande av reglementen för förvaltningen av sådana allmänna samlingslokaler, beträffande vilka bidrag eller lån erhållits av statsmedel enligt den år 1942 utfärdade kungörelsen i ämnet, intagit den ståndpunkten, att någon inskränkning i rätten att förhyra dylika lokaler icke får gälla med hänsyn till den förhyrande organisationens politiska färg. Till denna nämndens ståndpunkt vill utskottet uttala sin anslutning. I fråga om dispositionen av andra allmänna samlingslokaler än de nämnda anser utskottet samma principer böra följas. Enligt utskottets uppfattning skulle nämligen en sådan lagstiftning, som motionärerna föreslå, såsom riktad mot en viss politisk meningsgrupp innebära en kränkning av viktiga demokratiska principer, i främsta rummet äsiktsheden. Genom att utestänga vissa politiska sammanslutningar från att hyra allmänna samlingslokaler, som få disponeras av andra politiska organisationer, skulle också församlingsfriheten i viss mån trädas för nära.

I motionen har bl. a. uttalats, att genom de i denna åberopade utslagen av regeringsrätten fastslagits att skyldighet skulle föreligga att uthyra sam-

lingslokaler till nazistiska organisationer. Så lära utslagen emellertid icke böra tolkas. Skyldighet kan icke anses utan vidare föreligga att uthyra samlingslokaler till politiska sammankomster, såvida fråga icke är om sådan lokal till vilken bidrag erhållits av statsmedel enligt den förutnämnda kungörelsen. Men upplåtes en samlingslokal som tillhör det allmänna till något politiskt parti, böra andra partier icke förmenas att på samma villkor disponera lokalen, såvida icke grundad anledning finnes att antaga, att tillämnad sammankomst åsyftar något, som strider mot sedlighet eller allmän lag eller kan äventyra allmän ordning och säkerhet.

Med stöd av bemyndigande den 22 mars 1946 tillkallades sakkunniga för verkställande av översyn av den kommunala lagstiftningen, 1946 års kommunallagskommitté. I direktiven till utredningen berördes bland andra frågan om den kommunala besvärsrätten.

I sitt den 9 juni 1947 avgivna betänkande I med förslag angående ändringar i kommunallagarnas bestämmelser om borgerlig primärkommuns kompetens och om kvalificerad majoritet (SOU 1947: 53) behandlade kommittén frågan om kommuns befogenhet att anslå medel till anordnande av allmänna samlingslokaler. I detta sammanhang uttalade kommittén, att det borde fordras garanti i en eller annan form för att samlingslokal, för vilken anvisats anslag av kommunala medel, verkligen komme föreningslivet i orten till godo. Därvid vore enligt kommittén av särskild vikt, att tillhandahållandet av lokalen skedde opartiskt. Utan en dylik garanti kunde ej det allmänna intresse anses vara för handen, som utgjorde grunden för den kommunala kompetensen.

Stockholms stad har i skrivelse till Konungen den 9 oktober 1947 hemställt om skyndsamt utredning av frågan om sådan ändring av gällande lagstiftning, att kommunerna gäves vidgad självbestämmanderätt beträffande upplåtelser av egna lokaler. Ärendet är beroende på Kungl. Maj:ts prövning.

Utskottet. Sedan utskottet behandlade denna fråga vid fjolårets riksdag, har icke inträffat något som givit utskottet anledning att frånträda sin då intagna ståndpunkt. Utskottet hemställer därför,

att förevarande motion icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 24 februari 1948.

På första lagutskottets vägnar:

AXEL LINDQVIST.

Vid detta ärendes behandling ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Branting, Ahlkvist*, Lodenius, Krügel, Ekströmer*, fru Sjöström-Bengtsson, herrar Löthner och Weiland;

från a n d r a kammaren: herrar Lindqvist, Rylander, Werner*, Olsson i Mellerud, Berg, Lindberg, Andersson i Mölndal och Sveningsson.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.

Reservation

av herr *Lindberg*.
